

کتاب‌شناسی دکتر عزت‌الله سام آرام

شهلا پروین زاد

الف - ترجمه

* راهنمای مددکاران اجتماعی

تألیف: انستیتوی ملی تربیت و مددکاری اجتماعی. ترجمه: عزت‌الله سام آرام. علی پروانه. چاپ اول، تهران، انتشارات رشد، زمستان ۱۳۷۱، ۱۲۲ ص، وزیری.

کتاب «راهنمای مددکاری اجتماعی» با مقدمه بلند و ۱۳ صفحه‌ای دکتر سام آرام آغاز می‌شود که به صورتی فشرده تقریباً همه چیز را در مورد این اثر و ویژگی‌های مثبت و منفی آن، همراه با توضیحات مفصلی درباره اصول حرفه مددکاری اجتماعی، جنبه‌های متنوع، وظایف و مسؤلیت‌های آن شرح داده است.

کتاب دارای پنج مقاله است که سه مقاله آن با عنوان مشترک «مددکاران اجتماعی در عمل» به ترتیب از «خانم وایت و گوردون»، «خانم و آقای اپتون» و «خانم و آقای بریستولی» است. در این مقالات، نویسندگان گزارش‌های تحلیلی خود را از همکاری با مددجویان باز گفته‌اند.

ب- تألیفات

* مددکاری اجتماعی (کار با فرد)

تألیف: دکتر عزت‌الله سام آرام. چاپ سوم،

آثاری که دکتر عزت‌الله سام آرام به عنوان یک جامعه‌شناس متعهد در ترجمه و تألیف پدید آورده است، گرچه جملگی در زمینه تخصصی اوست، اما گرایش وی به سمت و سوی مددکاری اجتماعی و تحقیق و کوشش در زمینه مسایل اجتماعی کشورمان به خوبی در آثارش نمایان است. او در این عرصه گسترده، جدای از دارا بودن پشتوانه موفق تدریس ۳۸ ساله دروس متنوع در دانشگاه‌های مختلف و شرکت در مجامع و همایش‌های متعدد، راهنمایی و مشاوره چندین دوره رساله کارشناسی و دکتری را نیز به عهده داشته است.

دکتر سام آرام طیف وسیعی از موضوعات متنوع اما مرتبط با مددکاری اجتماعی را از همکاری اجتماعی در کارگاه، تا مددکاری اجتماعی - کار با فرد، گروه و جامعه - فقر عاطفی، روش‌شناسی تحقیقی کیفی در مسأله اعتیاد و چندین عنوان کتاب دیگر را با زبانی ساده و با تکیه بر دانش و تجربه‌های عملی خود در زمینه مددکاری اجتماعی پدید آورده است. برخی از آثار وی بیش از ۳۰ سال است که در موسسات و دانشگاه‌های کشور تدریس می‌شوند.

دکتر سام آرام از خرداد سال ۱۳۵۵ تا سال ۱۳۸۴، ۲۱ مورد پژوهش علمی را برای سازمان‌ها، موسسات، شرکت‌ها، مراکز و دانشگاه‌های کشورمان در زمینه‌های متنوع اجتماعی با موفقیت به انجام رسانده است. وی از پیشگامان ترویج مددکاری اجتماعی در ایران و از صاحب‌نظران برجسته در این زمینه است.

در کتاب‌شناسی حاضر، نخست آثار ترجمه و تألیف و سپس مقالات استاد را براساس سیر زمانی چاپ تنظیم کرده‌ایم که می‌خوانید.

تهران، انتشارات رشد، تیر ۱۳۷۱، ۲۶۰ ص، وزیری.

بررسی منابع مذهبی و اسناد تاریخی نشان می‌دهد که مددکاری اجتماعی، نه به عنوان یک حرفه و شغل، بلکه به عنوان یک وظیفه مذهبی و اجتماعی، از دیرباز در جوامع مختلف وجود داشته است؛ اما مددکاری حرفه‌ای جدید که با استفاده از روش‌ها و فنون علمی و براساس همان اصول اخلاقی و معیارهای مذهبی به وجود آمده است، عصری کمتر از ۷۰ سال دارد.

دکتر سام آرام در مورد تاریخچه مددکاری اجتماعی در جهان می‌نویسد:

در اروپای قرن هفدهم، قوانین محلی و کشوری خاصی به وجود آمد... اما رشد صنایع و بی‌توجهی به حقوق انسان‌ها چنان سریع بود که اجرای همین برنامه‌ها برای فقرا و نیازمندان نتیجه معکوس داد، زیرا بیماری، عدم بهداشت، فقر غذایی و غیره در موسسات نگهداری از نیازمندان، چنان بالا بود که براساس مطالعات «جان هان‌وی» در سال ۱۷۲۲ این موسسات به مراکزی برای نابودی نیازمندان تبدیل شده بودند. برای مثال، میزان مرگ و میر کودکان زیر یک سال در خانه‌های مستمندان به ۸۲ درصد رسیده بود! چگونگی نگهداری از کودکان یتیم نیز به صورتی بود که نمونه آن را «چارلز دیکنز»

در داستان «الیور توئیست» مطرح کرده است.

اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم، همراه است با رشد نهضت‌های مربوط به اصلاحات اجتماعی و توسعه سازمان‌های خیریه در اروپا و آمریکا. تا آن زمان، مددکاری فردی بر اساس پیشنهادات توماس چالمرز انجام می‌شد، اما با توسعه بیمه‌های اجتماعی جدید و بخصوص بعد از جنگ جهانی دوم، با استفاده از علوم روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و براساس اصول حرفه‌ای، روشی بدون برای آن به وجود آمد.

تاریخچه مددکاری اجتماعی در جهان و ایران/ تعریف مددکاری اجتماعی/ اصول و فنون مددکاری فردی/ روش‌های مددکاری اجتماعی/ روش مددکاری فردی با روش مددکاری اجتماعی کار با فرد/ کاربرد ابزارها در مددکاری اجتماعی/ گزارش نویسی در مددکاری فردی/ مددکاری در مدارس شبانه‌روزی/ گزارش شماره یک: گزارش مددکاری اجتماعی از کانون اصلاح و تربیت/ و «هجده گزارش مددکاری فردی» دیگر، فهرست این اثر را تشکیل می‌دهند.

* مددکاری اجتماعی (کار با گروه)

تألیف: دکتر عزت‌الله سام‌آرام. چاپ اول، تهران، انتشارات نقش هستی، ۱۳۷۳، ۲۱۶ ص، رقمی. «شناخت گروه» در حدی که به عنوان یک کار ابزار برای ارائه خدمات اجتماعی بخصوص در زمینه‌های کار با نوجوانان و جوانان و فعالیت‌های اجتماعی، آموزشی عمران روستایی قابل استفاده باشد، نیازمند فراگیری وسیعی در پویایی گروه‌ها و کسب تجربیاتی عمیق در کار با گروه‌های کوچک است.

تعاریف مختلفی از گروه ارائه شده است، اما آنچه در همه تعاریف مشترک است، وجود دو نفر و بیشتر برای تشکیل گروه است و پس از آن، داشتن رابطه متقابل و همینطور «هدف گروهی» است. برخی نیز به «روش و الگوی رفتاری مشابه در افراد گروه» تأکید کرده‌اند.

در اثر حاضر، دکتر سام‌آرام با بهره‌گیری از تجربیات و مطالعات خود، به شرح و بحث پیرامون «پویایی گروه‌ها»، «مقدمه مددکاری گروهی»، «راهنمایی گزارش نویسی در مورد گروه‌های کوچک و ارایه دو گزارش همراه با صورت اسامی منابع پرداخته است.

* مددکاری اجتماعی (کار با جامعه)

تألیف: دکتر عزت‌الله سام‌آرام. چاپ اول، تهران، انتشارات نقش هستی، ۱۳۷۴، ۱۷۱ ص، رقمی. دکتر سام‌آرام این اثر را پس از تألیف کتاب‌های مددکاری اجتماعی (کار با فرد، ۱۳۷۱) و مددکاری اجتماعی (کار با گروه، ۱۳۷۳)، به رشته تحریر درآورده است.

«مددکاری جامعه‌ای» به عنوان یکی از روش‌های

درخور ذکر است که مؤلف در پایان هر فصل، فهرستی از منابع آن را ارائه کرده است.

* فقر عاطفی در خانواده

تألیف: دکتر عزت‌الله سام‌آرام. چاپ اول، تهران، انتشارات نقش هستی، ۱۳۷۵، ۴۱ ص، رقمی.

«فقر عاطفی» از دیدگاه مؤلف چنین تمثیل شده است: ممکن است یک مددجوی ۳۰ ساله از نظر شخصیتی فردی ۱۳ ساله باشد، زیرا جامعه و خانواده، فرصت رشد عاطفی را به او نداده باشد تا از نوعی زندگی عاطفی کودکان لذت ببرد. این فرد ممکن است شاغل باشد و کسب درآمد کند، ولی غم و شادی او نامتناسب و کودکانه است. وی برخی هنجارهای جامعه را عمل می‌کند بدون این که هدف‌های زیربنایی این هنجارها را بداند. این شخص دو وظایف رسمی هم مراسم‌گرا ولی بی‌هدف است و این امر می‌تواند خطر بزرگی برای نسل آینده باشد.

دکتر سام‌آرام معتقد است که فقر عاطفی به صورت‌های مختلف مثل پرخاشگری، افسردگی، شب‌ادرازی، ناخن‌جویدن و غیره خودنمایی می‌کند. در این اثر، مؤلف کوشیده است تا جنبه‌های کاربردی، تشخیص و روش‌های پیشگیری از فقر عاطفی در خانواده را بیش از سایر وجوه این مساله مورد توجه و بررسی قرار دهد.

گفتنی است که کتاب فقر عاطفی در خانواده، حاصل نزدیک به ۲۵ سال تحقیق و تجربه مؤلف در زمینه مسایل و مشکلات رفتاری و عاطفی در خانواده است.

* همکاری اجتماعی در کارگاه

تألیف: عزت‌الله سام‌آرام. تهران، موسسه کار و تامین اجتماعی، ۱۳۸۰، ۵۳ ص، رحلی.

دکتر سام‌آرام بر این نظر است که مددکار اجتماعی کارگاه کسی است که به کارکنان دارای مشکل خانواده‌های آنها یا کارکنانی که تحت «فشار روانی» هستند و خود به تنهایی قادر به مبارزه با آن نیستند، کمک کند تا بتواند با استفاده از نیروهای خودشان و کمک‌های دیگران، مشکلات خودشان را کاهش دهند. در مثل، وقتی یک کارگر دچار یک مشکل حقوقی می‌شود که خودش قادر به اداره آن نیست، در آن صورت اگر با نظام حقوقی دادگستری کشور آشنا نباشد، نیازمند مشورت با یک وکیل است و اگر راه و روش مراجعه به وکیل را نداند، می‌تواند از مددکار اجتماعی، راهنمایی بگیرد. برخی از کارگران گاه با مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند که زندگی آنان را به فروپاشی تهدید می‌کند، مشکلاتی چون بیماری، داغدیدگی ناشی از مرگ عزیزان، ضررهای مالی که گاهی غیرقابل تحمل به نظر می‌رسند.

دکتر سام‌آرام در این اثر توضیح می‌دهد که مددکار اجتماعی دارای سه روش مستقیم و سه روش

مددکاری اجتماعی نزدیک به چهل سال است که در دانشکده‌های مختلف خدمات اجتماعی کشورمان تدریس می‌شود، در حالی که به تعبیر مؤلف، تا سال ۱۳۷۴ جز چند صفحه جزوه که معمولاً ترجمه‌ای از منابع خارجی بود، کتابی به زبان فارسی در این زمینه وجود نداشت تا مورد استفاده دانشجویان قرار گیرد.

دکتر سام‌آرام اثر حاضر را با استفاده از منابع متعدد و مرتبط با مددکاری اجتماعی و نیز با استفاده از تجربیات خود، مطابق با نیازهای آموزش نظری و عملی دانشجویان تهیه کرده است.

کتاب در دو بخش و پنج فصل سامان گرفته است: فصل اول، شامل نظریه‌هایی است که مفهوم توسعه را مطابق تئوری‌ها و نظریه‌های مددکاری جامعه‌ای توضیح می‌دهد. در بخش دوم، کتاب که مربوط به «روش‌شناسی» است. شیوه‌های عملی مددکاری جامعه‌ای در مددکاری جامعه مطرح شده و کتاب با ارائه دو دستورالعمل برای تهیه طرح‌های مددکاری جامعه‌ای پایان می‌یابد:

مبانی نظری در مددکاری جامعه‌ای/ برخی از مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی و کاربرد آنها در مددکاری جامعه‌ای/ نظریه‌های توسعه روستایی/ طرح مساله در مددکاری جامعه‌ای/ و روش‌های مددکاری اجتماعی «عناوین فصول این اثرند.

غیر مستقیم است.

- ۱- مددکاری فردی یا مددکاری اجتماعی کار با فرد.
  - ۲- مددکاری گروهی یا مددکاری اجتماعی کار با گروه.
  - ۳- مددکاری جامعه‌ای یا مددکاری اجتماعی کار با جامعه.
- روش‌های غیر مستقیم نیز شامل مدیریت امور رفاهی کارگاه است.

«مددکاری اجتماعی در کارگاه»، «کار ابزارهای مددکاری در کارگاه» و «شرح وظایف مددکار اجتماعی در کارگاه» عناوینی از فصول پنجگانه این اثرند.

♦ مددکاری اجتماعی

تألیف: دکتر عزت‌الله سام‌آرام. چاپ اول، تهران، انتشارات نقش هستی، ۱۳۸۲، ۷۹ ص، رقعی.

مددکاری اجتماعی از دیرباز در جوامع مختلف و به عنوان یک وظیفه مذهبی وجود داشته است، ولی مددکاری جدید که به عنوان یک حرفه برای حل مشکلات ناشی از صنعتی شدن به وجود آمده و محصول بعد از جنگ جهانی اول است. جنگ جهانی اول بسیاری از ساختارهای جهان صنعتی را درهم ریخت و متفکران را بر آن داشت که نگاهی دوباره به جامعه خودشان داشته باشند. سیل عظیم زنان و کودکان بی سرپرست باقی مانده از جنگ و شرایط عاطفی خاصی که بعد از جنگ در کشورهای درگیر، به ویژه در کشورهای اروپایی به وجود آمده بود موجب شد که قدم‌های اولیه برای به وجود آمدن حرفه مددکاری اجتماعی مبتنی بر علوم اجتماعی و روان‌شناسی برداشته شود... در طول سال‌های بین دو جنگ جهانی و به ویژه بعد از جنگ جهانی دوم، برنامه‌های رفاه اجتماعی در جوامع صنعتی گسترش یافت و در بسیاری از موارد به سایر نقاط جهان نفوذ کرد. از سوی دیگر، اجرای برنامه‌های رفاهی به ویژه برای نیازمندان، معلولین، کودکان یتیم، سالمندان نیازمند و همچنین روستاییان، کارگران و خانواده‌های آنها نیاز به کارشناسانی داشت که دانش و مهارت لازم را برای اجرای این برنامه‌ها داشته باشند. در این رابطه از همان ابتدا مددکاران اجتماعی برای وظایف خاصی تربیت شدند و اکنون در بسیاری از دانشگاه‌های جهان رشته مددکاری اجتماعی تا سطح دکتری تخصصی برقرار است.

♦ روش‌های تسهیل در کار گروهی (ویژه سازمان‌های دولتی)

تألیف: دکتر عزت‌الله سام‌آرام. چاپ اول، تهران، موسسه تحقیقات بازتوانی و بهبود زنان، ۱۳۸۳، ۸۷ ص، رقعی.

دکتر سام‌آرام در اثر حاضر، پس از مقدمه‌ای کوتاه، طی چهار فصل به تعریف گروه و عوامل تشکیل‌دهنده گروه، مراحل تحول و تکامل گروه و

«مهارت‌ها و فنون مدیریت گروه در مراحل مختلف» پرداخته است. فصل پنجم کتاب، شامل «برخی دستورالعمل‌ها و نکات مفید» و نیز «منابع مربوط به گروه برای مطالعه بیشتر» است.

امروزه با گسترش کمی سازمانهای غیردولتی، نیاز به فراگیری و به کارگیری مهارت‌های مرتبط با مدیریت این سازمان‌ها به خوبی احساس می‌شود. کتاب روش‌های تسهیل در کار گروهی «ویژه سازمانهای غیردولتی» به نحوی تنظیم شده است که اعضا و دست‌اندرکاران سازمان‌های غیردولتی، با مفاهیم مربوط به کار گروه تا آنجا که مربوط به «گروه» و «حفظ و پویایی آن» می‌شود، آشنا شوند.

♦ روش‌شناسی تحقیق کیفی در مسأله اعتیاد

تألیف: دکتر عزت‌الله سام‌آرام. چاپ اول، تهران، انتشارات نقش هستی، ۱۳۸۴، ۴۷ ص، رقعی.

در دهه ۱۹۴۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ روش‌های کمی در تحقیقات اجتماعی رشد چشمگیری داشتند و در اکثر تحقیقات، استفاده از پرسشنامه و تکیه بر آمار و ارقام از امتیاز خاص آنها به شمار می‌رفت. در سال‌های بعد، به تدریج به این نوع از تحقیقات و به ویژه به بنیان فلسفی آن، انتقادات جدی وارد شد. بعد از دهه‌های مذکور و به علت رشد انتقادات به روش‌های کمی، مکاتب و دیدگاه‌های جدیدی در حوزه‌های مختلف اجتماعی سر برآوردند که در شناخت پدیده‌های اجتماعی روش‌های خاص خود را ابداع کردند، مکاتبی همچون «مکتب تفسیر در علوم اجتماعی»، نتیجه این اعتقادات بود.

مهم‌ترین ویژگی این مکتب این است که افعال و عقاید افراد را فقط با کمک تفسیر می‌توان دانست. دکتر سام‌آرام با توجه به این که مسأله اعتیاد به مواد مخدر هنوز از مسایل ناشناخته در جامعه است و از آنجا که تنها راه کاهش مشکل اعتیاد در جامعه، شناخت آن با استفاده از روش‌های علمی است، امیدوار است که کتاب حاضر بتواند در این زمینه رهگشا باشد.

مؤلف در این اثر، طی سه فصل «مبانی نظری»، «روش‌های علمی» و چند تجربه عملی را توضیح داده است.

ج- مقالات

- ۱- رابطه حرفه‌ای در مددکاری اجتماعی، تهران، نامه بهزیستی، شماره ۶، آذر ۱۳۶۲.
- ۲- عارضه گروه‌فکری، مجله رشد معلم، شماره ۶ و ۷، اسفند ۶۲ و فروردین ۱۳۶۳.
- ۳- کودک جنگ‌زده (مشکل سارا)، همان، شماره ۱، مهر ۱۳۶۳.
- ۴- روش‌ها و فنون برخورد با مسایل اجتماعی و رفتاری دانش‌آموزان، همان، شماره ۵ و ۷، بهمن ۶۳ و فروردین ۱۳۶۴.
- ۵- رابطه حرفه‌ای با دانش‌آموزان، همان، شماره ۱، مهر ۱۳۶۴.
- ۶- فرار جراثیم از خانه (مشکل امیر)، همان، شماره ۲، آبان ۱۳۶۴.
- ۷- تأثیر ساخت خانواده بر رفتار نوجوانان (مشکل حمید)، همان، شماره ۳، آذر ۱۳۶۴.
- ۸- نوجوانان فلج و پرخاشگری در مدرسه (مشکل لیلا)، همان، شماره ۴، دی ۱۳۶۴.
- ۹- دانش‌آموز نابینا، همان، شماره ۵، بهمن ۱۳۶۴.
- ۱۰- جوان معلول (مشکل عصمت)، همان، شماره ۶، اسفند ۱۳۶۴.
- ۱۱- نوجوان مهاجر (مشکل اکرم)، همان، شماره ۷، فروردین ۱۳۶۵.
- ۱۲- تأثیر طلاق بر رفتار نوجوان (مشکل جلیل)، همان، شماره ۸، اردیبهشت ۱۳۶۵.
- ۱۳- تأثیر رفتار خانواده بر رفتار نوجوان (مشکل صادق)، همان، شماره ۱، مهر ۱۳۶۵.
- ۱۴- کودک زلزله‌زده (مشکل شعله)، همان، شماره ۲، آبان ۱۳۶۵.
- ۱۵- اخلاق خانوادگی (مشکل حبیب)، همان، شماره ۳، آذر ۱۳۶۵.
- ۱۶- طلاق و تأثیر آن بر کودکان خانواده (مشکل ویدا)، همان، شماره ۴، دی ۱۳۶۵.
- ۱۷- عقب‌مانده ذهنی (مشکل عبدالحسین)، همان، شماره ۵، بهمن ۱۳۶۵.
- ۱۸- تأثیر مشکل مسکن بر نوجوان (مشکل یحیی)، همان، شماره ۶، اسفند ۱۳۶۵.
- ۱۹- تأثیر اعتیاد پدر و فقر خانواده بر کودک (مشکل کبری)، همان، شماره ۷، فروردین ۱۳۶۶.

- ۲۰- تأثیر مشاهده مرگ برادر بر نوجوان (مشکل قربان)، همان، شماره ۸، اردیبهشت ۱۳۶۶.
- ۲۱- تنبیه بیش از حد پدر و تأثیر آن بر رفتار نوجوان (مشکل اکبر)، همان، شماره ۱، مهر ۱۳۶۶.
- ۲۲- اعتیاد پدر و رفتار نوجوان (مشکل نیما)، همان، شماره ۲، آبان ۱۳۶۶.
- ۲۳- احساس ناامنی در نوجوانان (مشکل معصومه)، همان، شماره ۳، آذر ۱۳۶۶.
- ۲۴- متارکه والدین و تأثیر آن بر نوجوانان خانواده، همان، شماره ۴، دی ۱۳۶۶.
- ۲۵- اعتیاد و بیکاری پدر و تأثیر آن بر نوجوانان خانواده، همان، شماره ۵، بهمن ۱۳۶۶.
- ۲۶- طلاق کودکان (مشکل فیروزه)، همان، شماره ۶، اسفند ۱۳۶۶.
- ۲۷- طلاق و کودکان (مشکل ندا)، همان، شماره ۷، فروردین ۱۳۶۷.
- ۲۸- محرومیت از پدر (مشکل زهرا)، همان، شماره ۸، اردیبهشت ۱۳۶۷.
- ۲۹- مسایل اجتماعی در خانواده (مددکاری گروهی)، همان، شماره ۹، خرداد ۱۳۶۷.
- ۳۰- مسایل جمعیت شناختی سالمندان، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۱ و ۲، دانشگاه علامه طباطبایی، بهار و تابستان ۱۳۷۱.
- ۳۱- روش های آموزش مناسب تعاونی ها، مجله تعاون، شماره ۲۲، تیر ۱۳۷۲.
- ۳۲- چند اصل و روش برای کارگزاران توسعه تعاونی های روستایی ایران. فصلنامه تعاون و روستایی، تابستان و پاییز ۱۳۷۲.
- ۳۳- موانع فرهنگی توسعه روستا، فصلنامه کلمه، شماره ۷ و ۸، آبان و آذر ۱۳۷۲.
- ۳۴- از غرب خانه عشایری تا سرای سالمندان، فصلنامه علوم اجتماعی شماره ۳ و ۴، دانشگاه علامه طباطبایی، پاییز و زمستان ۱۳۷۲.
- ۳۵- نظریه های جامعه شناسی و کاربرد آنها در مددکاری اجتماعی، سمینار مددکاری اجتماعی و علوم انسانی، دانشگاه علامه طباطبایی، دی ۱۳۷۲.
- ۳۶- موانع فرهنگی توسعه روستا، مجموعه مقالات سمینار ملی فرهنگ و توسعه، شهریور ۱۳۷۳.
- ۳۷- تاسو، مدل سنتی تأمین اجتماعی بیمه حوادث عشایر لر، مجموعه مقالات اولین کنگره تأمین اجتماعی، دی ۱۳۷۳.
- ۳۸- اصول و روش های ارتباط با جهانگرد، ویژه نامه سمینار اصفهان و جهانگردی، خرداد ۱۳۷۴.
- ۳۹- چگونگی میزان مشارکت اعضای تعاونی روستایی، فصلنامه تعاون روستایی، بهار ۱۳۷۴.
- ۴۰- تحلیل نمونه هایی از پژوهش های انجام شده در منطقه لرستان، سلسله سخنرانی های گروه

- مطالعات قومی و ملی، مرکز پژوهش های بنیادی وزارت ارشاد، تابستان ۱۳۷۲.
- ۴۱- استفاده از گروه برای آموزش در تعاونی های روستایی و کشاورزی، فصلنامه تعاون روستایی، تابستان و پاییز ۱۳۷۴.
- ۴۲- توانبخشی اجتماعی-مددکاری جانبازان، مجموعه مقالات اولین کنگره سراسری بازآموزی و درمان جراحتهای ناشی از جنگ تحمیلی، مهر ۱۳۷۴.
- ۴۳- عوامل مؤثر بر توسعه روستایی، فصلنامه علمی پژوهشی علوم اجتماعی، شماره ۷ و ۸، دانشگاه علامه طباطبایی، پاییز و زمستان ۱۳۷۴.
- ۴۴- طرح مراکز محله ای فرصت های اقتصادی برابر، گردهمایی بررسی مسأله فقر و فقرزدایی، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، اردیبهشت ۱۳۷۵.
- ۴۵- مروجان فرهنگی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی (نامه پژوهشی)، پاییز ۱۳۷۵.
- ۴۶- ویژگی های حرفه ای خبرنگار مسلمان، همایش بین المللی خبرنگاران مسلمان، آبان ۱۳۷۵.
- ۴۷- ناامنی در روستا عاملی در توسعه نیافتگی روستاها، سمینار توسعه و امنیت عمومی، دانشگاه تهران، اسفند ۱۳۷۵.
- ۴۸- اثرات آسیب شناختی زندان های داخل شهر بر مسله های اطراف آن، نخستین همایش سراسری علمی- تخصصی مدیریت زندان ها، اردیبهشت ۱۳۷۶.
- ۴۹- میزان بهره مندی روستائیان از رسانه ها،

- فصلنامه علمی پژوهشی دانشنامه، تیر ۱۳۷۷.
- ۵۰- ویژگی های روش پژوهشی مناسب در صداوسیما، فصلنامه پیام مدیران، ویژه نامه پژوهشی، شماره ۹ و ۱۰، بهار و تابستان ۱۳۷۸.
- ۵۱- توسعه روستایی از دیدگاه امام خمینی (ره)، همایش مددکاری در اندیشه امام خمینی (ره)، مهر ۱۳۷۸.
- ۵۲- موقعیت سالمندان در خانواده، اولین کنفرانس بین المللی سالمندی در ایران، مهر ۱۳۷۸.
- ۵۳- کاربرد روش های آموزشی در کانون های اصلاح و تربیت، دومین همایش مدیریت زندان ها، دی ۱۳۷۸.
- ۵۴- نیاز صداوسیما به تحقیق اسنادی، مرکز تحقیقات صداوسیما، فصلنامه علمی پژوهشی سنجش، شماره ۱۹ و ۲۰، پاییز و زمستان ۱۳۷۸.
- ۵۵- نقش امنیت در توسعه مشارکت های اجتماعی، همایش نظم و دانش، دی ۱۳۷۸.
- ۵۶- تاریخ اقتصادی منطقه چابهار، سمینار توسعه چابهار، بهمن ۱۳۷۸.
- ۵۷- ارتباطات و توسعه روستایی، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۳ و ۴، زمستان ۱۳۷۸.
- ۵۸- تأخر فرهنگی در استفاده از آب در شهر تهران، همایش استفاده بهینه از آب، مرداد ۱۳۷۹.
- ۵۹- ارتباطات از دیدگاه حضرت علی (ع)، همایش مددکاری از دیدگاه حضرت علی (ع)، مهر ۱۳۷۹.
- ۶۰- اجتماعی شدن مجدد زنان روستایی در فرآیند توسعه اقتصادی، همایش اعتبارات خرد و زنان روستایی، آبان ۱۳۸۰.
- ۶۱- بهره مندی جوانان روستایی از تلویزیون، فصلنامه علوم اجتماعی، زمستان ۱۳۸۰.
- ۶۲- مددکاری اجتماعی در بحران، همایش مددکاری اجتماعی، شهریور ۱۳۸۱.
- ۶۳- شکل های خودجوش زنان روستایی برای حمایت از جنگ تحمیلی، (فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی)، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۸۱.
- ۶۴- سیاست اجتماعی و خدمات اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۱۰، سال اول زمستان ۱۳۸۲.
- ۶۵- بررسی تطبیقی بیمه صاحبان حرف و مشاغل آزاد در شش کشور اروپایی و ایران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۱۸، سال سوم، دانشگاه علوم بهزیستی، بهار ۱۳۸۴.
- ۶۶- جغرافیای تاریخی روستای طپس (چابهار)، فصلنامه علمی پژوهشی روستا و توسعه، سال دهم، شماره ۱، مرکز تحقیقات روستایی، بهار ۱۳۸۴.
- ۶۷- کاربرد رگرسیون چندک در تحلیل سلامت روانی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۰، بهار ۱۳۸۵.